

Süküskuu
15. päiv
2016

Nummõr
19 (369)

Leht mass 0.50€

UMƏ LEHT

VANA VÖROMAA RAHVA UMAN KEELN LEHT

**Piimämehe hindasõ: kas
Tuumpää-aktsioonist om kassu?**

Kae lk 2

**Kiä om Vana-Võromaa
seenekuning?**

Kae lk 3

**Ruitlanõ näkk
hirmsat unõnako**

Kae lk 4

Uutmada hädä korstnapühkjä aktõga

HARJU ÜLLE

Aasta aigu om masnu sää-
düs, et korstnaga maja-
pidämise piät kutsõlinõ
korstnapühkjä üle kaema
ja ku korstna-aho kõrran,
tuu kotsilõ akti vällä kirotä-
ma. Mitmõl majal täambäd-
ses tuu akt om, tiia-i kiäki
ja tuust või hädä tulla.

Lõuna pästkeskusõ ennetus-
büroo nõvvomiis Mõlteri Riivo
ütel, et korstnapühkjä aktist pia
ei pästeammõdilõ teedä andma.
Eesti korstnapühkjide koda kah
tuud teedüst ei korja.

Selle tiid õnnõ ega korstna-
pühkjä esi, mitu akti om tä vällä
kirotanu. «Aasta joosul olõ pühk-
nü nii 500 korstnat.» hinna
üts mikandi tegüsämpi korstna-
pühkjit Hiiclaanõ Urmas. Ku
timä andmöbaas piäsi är häömä
ja inemisel timä akt ütten majaga
maaha palama, või kindlustus
üteldä: papõrd olõ-i, rahha saa-i.

Mõlteri Riivo tunnist, et
probleem om. No parhilla tiia
es tä eski üteldä, mitu korstnaga
majapidämist mi kandin om,
kõnõlõmada kutsõlidsõ korstna-
pühkjä pühitüst korstnist.

Külh käävä pästjä esi maja-
pidämiisi üle kaeman, tulõ-
ohutusõst kõnõlõman ja küsüse
korstnapühkjä akti kotsilõ kah.

Timahava om üle kactu 987
küttekoldõga Kagu-Eesti maja-
pidämist. Korstnapühkjä akt olõ
416 majapidämisel, ilma papri-
da korstnapühkjä olõ käänü
84 elämisen, 423 korstnat olõ
majaumanik esi pühknü, 43

ARHIIVIPILT

**Esi korstnapühkmist kindlus-
tus ei tunnista, no kutsõlidsõ
korstnapühkjä akt või halval
juhul kaoma minnä.**

korstnat olõ es kiäki pühknü ja
21 kotsilõ jäi asi segätses.

Kaias kas niisama pistelidselt
– võetas näütüses üts külä ette
– vai sis saias teedä, et mõnõlõ
kimmäle majaumanigulõ om
vaia tulõohutusõ-nõvvu anda.

Kas pästeammõt võisi naa-
da korstnapühkjä akte kotsilõ
teedüst korjama, tuu kotsilõ es
mõista Mõlteri Riivo viil üteldä.
Pästeammõt arotas tuud ja and
teedä, ku midägi vällä märk.

Kutsõtunnistusõga korstna-
pühkjä piät kaema korstna-
ga elämise üle egä viie aasta
takast. Lõuna pästkeskusõ
ennetusbüroo juht Uustalu Arvi
soovif korstnapühkjä käest küs-
sü nätä timä kutsõtunnistust.
Korstnapühkjide kotsilõ saa
teedüst kodolehe www.korsten.
ee päält.

Harv siin Võromaal

LEIMANNI EVE

**Seo rikas seeneaastak om
samblo alt vällä toonu ka
väega harva kasuvit siini,
üte sändse otsa trehvisi
õkva Võro liina küle all.**

Kõndsõmi põimukuu lõpu
poolõ Võro liina lähküh Kosõl
mõtsan ja silm kai kikkasiini
ja puravigõ perrä. Kõrraga
paistu, nigu olõs roosinupp
samblo vaihõlt vällä trügünü.
Õkva sääne illos rõõsa tsõdrik
lainõlinõ siin püüdse pilku.

Saatsõ scenepildi scenetiidlä-
sele Kõljala Urmasõlõ. Tiidläne
tundsõ är kuld-küpärnarmigu
(*Hydnellum aurantiacum*).
Tull vällä, et tuud siint trehvis
väega harva. Eesti 2008. aasta
punatsõn raamatun om tuu liik
är märgitü ku ohualdis.

Küpärnarmikil olõ-i allpuul
eoslehti, a omma oga ja scen-
jalg om pihlõnõ. Tä om müko-

LEIMANNI EVE PILT

**Kuld-küpärnarmik Võro liina
küle all mõtsan kasuman.**

Maakunnabuss sai koolibussitsõõri

HARJU ÜLLE
julle@umaleht.ee

**«Opilasõ jõudva sama
bussiga nii Rõugõ kuuli
ku Võro gümnaasiummi,
vald võit aastan 2000
eurot,» kitt' Rõugõ valla-
vanõmb Tootsi Tiit maa-
kunnabussi kõutmist
valla koolibussitsõõri.**

Seo kuu 5. päävast jõud buss
nr 39 (Võro – Vastseliina
– Misso – Murati – Ruus-
mäe – Luutsniku – Rõuge
– Võro) Rõugõlõ kell 7.55,
et latsõ jõvvassi kelläs 8s
kuuli. Tuus lätt buss Võrolt
10 minotit varramba vällä.

«Mi mano tulli nellä
Luutsnigu latsõ vanõmba,
kes tahtsõ, et koolibuss
sinnäni käümä pantasi,» se-
lel Tootsi Tiit. «Mõnõ latsõ
käve joba Rõugõ koolin ja
mõnõ tahtsõ viil mano tul-
la. Kuna hummogunõ latsi
koolitsõõr olõ joba eski pikk,
sis pikembäs tuud tetä es saa.
Vanõmba tei sis ettepanõgi,
et äkki saanu maakunnaliini
ümbre säädi.»

Maavalitsus säädsegi
maakunnaliini varatsõm-
bas. «Nüüt sõit buss ka
õkva kooli mano, mitte ei
piä latsõ Ala-Rõugõst üles
kuuli juuskma. Rõugõ kuuli
saa katõssa last, a nüüt saa-
va tuuga mi kandi latsõ ka
Võro gümnaasiummi sõita:
buss jõud Võrolõ kell 8.25,
kuul nakkas 8.30,» rõõmusf
Tootsi Tiit.

Latsõvanõmba ei piä ka
sekeldämä piletide ja sõidu-
raha tagasiküsimisega. Egäl
latsõl om plastkaart, bussij-
uht tõmbas kaardi massi-
nast läbi ja kuu lõpun tulõ
vallalõ arvõ.

Nii saa kassu maakunna-
liin ja valla buss piät päävän
kümme kilomiitret veidemb
sõitma.

«Tuu om pikk liin ja ku
inemise saava Võrolt Vahtsõ-
liina kümme minotit var-
ramba, ei olõ tuu hädä,» se-
lel Võro maavalitsusõ
transpordiasatundja Ruschi
Rein. «Järgmäne suurõmb
sats rahvast sõit tuu liini
pääl Ruusmäcl Võrolõ ja
näile passis varatsõmb liina-
jõudminõ.»

Rusch üteli, et seost sügü-
sest saava parõmbalõ koolist

Maakunnabuss tuu latsi Rõugõ kuuli.

TANILSOO JAANUSÕ PILT

kodo Võrõ liina latsõ, kiä opva
Pikäkannu koolin. «Põlva buss
tege kellä kolmõ aigu sisse-
sõidu, muido lasi asfalti pite
Lasvalõ,» seletä.

«Mi nihutimi kah mõni aasta
tagasi bussiaigõ, et Tsooru
buss jõvvassi kooliaos Antsla-
de,» üteli Antsla vallavolikogo
esimisiis Mürsepä Kurmet.
«Hoiami rahha kokko, latsil
om mugavamb ja häa om nätä,
et buss iistõkotussõ omma täüs.
Õdaku saava Tsooru kandi lat-
sõ kah liinibussiga tagasi vai ku
nä kohegi huvitsõõri ei jää, sis
õkva päälõ kuuli vallaliiniga.»

Ruschi Rein üteli, et maa-
valitsustõ tsilgus kõgõ bussii-
line muutmisõ ettepanõkit ja
ku vähägi võimalik, sis tuud
ka tetäs.

Timä vagivahtsõnõ Põlva
maakunna ammõdiveli Saarõ
Sandri (ammõtin 5.09. päälõ)
üteli, et olõ-i viil jõudnu tuud
teematt puttu.

Kõgõ kehvemb lugu om
Põlva ja Võro liina vaihõl: liini-
bussiga saa-i kävvü ei Põlva
kuuli ega gümnaasiummi, Võro
gümnaasiummi. Võromaa kutsõ-
hariduskeskustõ Väimälän jõud
napilt (buss jõud nii Põlvahe ku
Võrolõ kell 8.30).

**Gümnaasiummi ja ülikuuli
saa kehväste**

Kuna põhikuuli saaminõ om
umavalitsusõ murõ, sis tuu om
iks kuigi är kõrraldõt. Gümnaa-
siumiopilasõ ja tudõngi omma
suurõmban hädän.

Päält Põlva-Võro suurtii om

viil tõisi kotussit, kost bussiga
kuuli saa-i vai jõud buss pallo
varra.

«Mõni jõud tõtõstõ varra.
Olõmi tuu lahendanu nii, et
teemi koolimaja ussõ valla kell
7 ja opilanõ saa 7.30st päälõ
hummogusüki osta,» üteli
Võro gümnaasiumi direktri
Kurvitsa Karmo. «Ku buss
lätt kodo poolõ pallo ilda, sis
saa kah opilanõ koolimajan
olla. Panõmi kooliussõ kinni
kell 20.»

Näütüses Mõnistõn piät
gümnaasist minemä bussii päälõ
kell 6.04, et jõuda 8.30s Võro
gümnaasiummi ja Võro liinast
11 km kavvõn Osulan piät bussii
päälõ minemä kell 6.52.

Kurvits üteli, et kooli 250st
opilasõst eläs 120 Võro liinast
vällänpuul. Näist 86 saava
kaardiga ilma rahalda sõita,
tõisilõ mastas piledi kinni.

Põlva gümnaasiummi sõit
bussiga 87 opilast. Koolitüü
nakkas kell 8.20, näütüses Ka-
nepist lätt buss vällä kell 6.45.
«Murõ om 15-20 opilasõl Ka-
nepi, Ahja ja Mooste kandist,»
üteli Põlva gümnaasiumi direktri
Savi Alo. «Et kuul om viil hin-
näst sisse tüütämän, lahendami
bussi-hätä jõudupite.»

Pallo opva ka Tarton güm-
naasiumin, kutsõhariduskes-
kusõn vai ülikoolin. Sinnä
saaminõ om näütüses Antslast
umacette oopõr.

«Vanõmba vidävä latsi Ants-
last 18 km Tsirguliina vai Ur-
vastõst 15 km Keeni rongi päälõ,
» üteli Antsla vallavolikogo

esimisiis Mürsepä Kurmet.
«No om Antsla-Kanepi tii
lõpuni asfalti all ja teemi
Taisto Liinele ettepanõgi,
et võissi bussii taad tiid vaht-
sõst käümä panda.»

Taisto Liine veokõrraldaja
Landrati Jan üteli, et kriitili-
ne sõitjido arv om paarküm-
mend inemist. «Alla tuu ei
olõ mõtõt bussii sõitma pan-
da,» seletä. «Opilasõ sõitva
jo õnnõ riidi ja pühapäävä.
No sõidimigi sis Antslast
üle Otõpää Tartohe kats
kõrda nädälin, a tuust liinist
saa-s asja.»

Ku umavalitsusõ saa-
nu rahva käest teedüst, et
bussin olnu vähämbält 20
sõitjat, sis lupa Taisto taad
ettepanõkit kaalu. Tuu tä-
hendäs, et mano tulnu ka
Tartohe tüüle vai tohtri
mano sõitja.

**Valdu kokkominek pand
märgõtama**

«Ku nüüt valla kokko läävä,
sis tulõ kõik koolibussitsõõ-
ri üle kaia. Suurõn vallon
saa kimmähe viil inämb
maakunnaliine kuuli sõit-
misõs pruuki ja valla kooli-
bussitsõõrõ kah kipõmbas
ja odavambas tetä,» hinna
Rõugõ vallavanõmb Tootsi
Tiit.

Mürsepä Kurmet pakk, et
suurõmban vallon saa kokko
leppü, et ütten koolin nakkas
tüü 15 minotit ildampa – tuu
avitas kah koolibussitsõõri
parõmbas klapita.

Saa parõmbidõ külh!

Illos, et Rõugõ vald sai koolibussitsõõri külge haaki maakunnaliini, millega saa õkva õigõs aos nii Rõugõ kooli ku Võro gümnaasiumi ussõ ette. Nii pidanugi busi sõitma.

Põhikooli-, gümnaasiumi- ja kutsõkooliopilasõ ommaki jo kõgõ suurõmba bussisõitja. Et suurõmb jago näist autoga ei sõida, sis (kinnimastu) bussisõit om näide jaos kõgõ parõmb ja odavamb sõitmisõ viis.

Põhikooliopilasõ kuulijõudminõ om umavalitsusõ murõ ja koolibussi iks sõitva. No Rõugõ vald rehkendäs, et maakunnaliini koolibussisõõri haakmisõst saa vald kassu 2000 eurot aastan. Samal aol saa kassu ka maakunnaliin – vald mass jo bussipiledi kinni. Võitva ka opilasõ – saava kipõmbal kuuli. Tuu tähendäs, et võitva kõik.

Bussihädä om viil mitmõl puul ja näütuses Põlva ja Võro gümnaasiumi egäst Vana-Võromaa nukast ei saa vai piät eski kats ja puul tunni varramba busi pääle minemä (näütuses Mõnistõst).

Mitmõst Vana-Võromaa suurõst kotussõst jõud buss maakunnakeskustõ kellä 7.30 ümbre. Võro gümnaasiumin nakkas tüü kell 8.30, Põlva gümnaasiumin 8.20. Tüüle mintäs katsas vai rohkõmbki viil ütsäs, ammõdiasotusõ tetäs vallalõ inämbüisi kelläst ütsäst. Meelega mõista, et kiä vähägi saa, püüd mändsegi muu sõiduriistaga liina saia.

No bussiga sõita om kimmähe odavamb ja inemise sõitnu kah, ku bussiaig vähägi klapnu. Saa-i üte inemise ütlemise perrä busi käümä panda, piät vällä uurma, pallõ sõitjit periselõ olnu.

Päält kooliopilaisi omma kimmä kellä pääle sõitja tüüinemise. Pensionäri ja tõsõ poodin vai tohtri man käüjä saava umma sõitmisõ inämb busi perrä säadi.

Bussiliine parõmbas saamisõ man või api olla haldusreformist: vahtsõ suurõmba umavalitsusõ piät nigunii transporditeema läbi märkmä. Suurõmbal umavalitsusõl om ka laapsamb rahva käest perrä uuri, mändsit bussiliine vaia om.

Tuud piätki uurma umavalitsus kuuntüün maavalitsusõga: suurõmb jago inemist läi-i ilmangi esi nõudma, et timä perrä bussiaigõ ümbre tettäsi.

HARJU ÜLLE, päätoimõndaja

UMA LEHT

Tulõ vällä egä katõ nädäli takast neläpäävä

Toimõndusõ aadrõs: Liiva 21, 65609, Võro liin

E-post: info@umaleht.ee

Päätoimõndaja: Ülle Harju 78 222 21, 56 606 494
info@umaleht.ee

Keeletoimõndaja: Laivi Org laiivi77@hotmail.ee

Latsinuka toimõndaja: Mariko Faster 56 213 177
mariko.faster@gmail.com

Välläandja: Võro Selts VKKF. Trükjã: AS Võro Täht

Lehe välläandmist tugõva:

Uma Leht Internetin: www.umaleht.ee
Olõ Uma Lehe sõbõr:
www.facebook.com/umaleht

Vanaimä-vanaesä olku ennegi toes ja rõõmus

Imä-esä iist olku iks imä ja esä

No om nakatu meil kah vana-vanõmbõidõ päivä erälde tähistämä. Ei mõistaki üldä, kas taad nii väega vaija om. Sääne tähtpäiv om jo egä kõrd, ku latsõlatsõ vanaimä-vanaesä man olla saava.

Muiduki eläse ka põra mitma põlvkonna üte katusõ all, aga nuid ei olõ siski kuigi pallu. Enämbüisi käüdäs õks külän, kiä kauõmbast ja harva, kiä lähkült ja ütest tüküst.

Ja praegutsõl aol tulõ vana-vanõmbõil viil tüül kävvü, ku latsõlatsõ tsillukõsõ.

Mõni vanaimä esiki tunnistas mõnikõrd, et ku olõt nätäl aigu tüül ollu, olõs tõnõkõrd puulpäävä-pühapäävä rahu kah tahtunu, aga no ku latsõ tulõva, sis unõtat tuu väsimisegi.

Säälsaman tiid egäüts, ku kipõlt lätvä aasta, ku kipõlt kasusõ latsõ ja saa müüdä tuu aig, ku silmäterä üskä tahtva, ega tüü man appi tulõva ja egalõ poolõ üten tükise...

Kolmõtõiskuaastadsõl om jo nii pallu ummi tegemisi, et ei saa enämb aigu vanaimälvanaesäle küllägi tulla, pikembäst naide man olõmisõst kõnõlamalda.

Ku noorõ perega üten elätäs, sis om latsõl vanavanõmbõidõ sällatagunõ alasi võtta, ku mõni pahandus sünnüs, mille iist imä-esä käest tõrõlda võit saija.

Kiä sis ei tiia, et ummi latsiga olti rangõmb, a latsõlatsõlõ andas pallu andis. Mine tiia, kas tuuperäst, et vanõmban ei olõ hendäl enämb kõgõ iist täüt vastutust ja murõt, vai hoobis tuuperäst, et vanõmbas saijõn lätvä kõik veitühaaval esi tagasi latsõs...

Muiduki piät peren kõrd olõma tuun mõttõn, et medä üts kiild, ei tohe tõnõ lubada, muidu lätvä asi väega käest ärä.

Ma esi olõ sääne kaugvanaimä, kiä latsõlatsi har-

va näge, aga tuu poolõst om vedänü, et nuu kombõ, miä latsi vanõmbõilõ ei miildü, ei miildü siin meile kah.

Ei tohe tundõ viisi arvutidõ vahti, õdagu kaugõ üllen olla ja hämärä valgusõga raamatut lukõ.

Aga ku uma latsõga es viisi kuigi tihti kääkmist mängi vai võitsi juuskõ (kos tuu aig olõ), sis põra – hää meelega! Ja armõtudõ tahetas kävvü mõtsan siini ja marju otsman, järve veeren muiduki kah, aga esiki kitsku ja kõblada!

Praegutsõ vanavanõmba olli latsõn enämbüisi vanaimä hoita, ku uma vanõmba tüül.

Õdagult tull sis imä kodu, a põra võit juhtuda, et imä lät tüüle väega kauõdõ ja mitmas kuus – aig om sääne.

Hää tuu muiduki ei olõ imäle ega latsõlõ, aga rahha om kah vaija ja praegutsõl aol omma telefoni, meili, skaibi.

Ega tehnika tävveligult immä vai essä ei asõnda, aga om võimalik ega päiv nätä ja juttu aija. Hoobis hull om asi sis, ku lats vanaimä manu unõtõdaski.

Päält kolmekümne aasta iist tõi üts vanaimä latsõlatsõ

Vennemaalt hendä manu.

Arvas kõgõpäält, et lühküs aos, selle et väikese tütrigu vanõmbõil tull suurõn liinan nii kauõdõ tüüle ja õdagu kodu sõita, et lats olõ lõunaast, ku koolist päässi, õdagu ildani ütsindä ja nakaõ jo vällän hulkma.

Lats olõ siin hoiõtu, puhas ja sõõnõ, a vanõmbõil es olõ nüüd enämb sukugi vaija kodu rutada, kohvikuin istu olõ parõmb ja varsti es olõ näil enämb tõnõtõsõst kah luku. Minti lahku ja last käüti mõnikõrd harva kaeman.

Sis tull meil vahtõnõ riigikõrd ja sõitminõ es olõ enämb nii lihtsä. Tütrigul es olõ enämb õigõdõ immä ega essä. Nuu olli puulvõõra inemise, kiä mõnikõrd rahha saadi.

Tä kasvi vanaimä man suurõs, lätõ mehele, sai latsõ... Lätõ ütõl pääväl tõsõ mehe manu ja unõt väikese pojakõsõ uma vanaimä manu, nigu tedä hennest konagi olõ jäetü.

Olõs võinu jo arvada, et tuu, kiä esi latsõn perrest ilma jäi, mõist umma last ja peret hoita, aga kahju külh, nii es lähä. Enämbüisi tükusegi nii kasunu latsõ ummi vanõmbõidõ kombõidõ kõrdama.

Jääs nuid latsi ka põra ütest tüküst vanavanõmbõidõ hoolõs, ku pere lahku lätõ. Plaanitas külh, et lühküs aos, ku parõmba korteri saat, ku rohkõmb rahha om... Aga lats kasus jo nii ruttu ja jääs võõras!

Külh olõs hää, ku vanavanõmba saas olla latsõlatsõlõ ennegi toes, abis ja rõõmus, aga mitte imä-esä iist.

ku kuurordin om nätäl.

Kuid alati sa olõt ajahädän.

Ku küssü sinolt, kuis su käsi käü?

«Ei jõvva lihtsält ärä kittä. Halv om õnnõ tuu, ku olõt pinsi pääl, piät magamagi umast aost...»

Kes kodomullast ammutanu rammu, ei vanajummal tedä hättä jäit.

Iks vapralt edesi sa ummi saabastõga sammu! Kuis laabus edesi, tuu peräst nätä.

Su säitsmekümmendämä aasta puhul kaastunnõtõ avaldame sullõ, kallis miis!

S.a. 15. mihklikuu pääväl Rõugaliinan kirjã pandnu

Su vana sõbõr

ENN TUULING

Kas põllumihi Tuumpää-meeleavaldusõst om kassu?

OÜ Põlva Agro (1067 piimälehmä + pia sama pallõ nuurkarja) juht Alepi Piitre:

Kassu om egäst ettevõtõmisõst, mis and teedä, mändsen sausun mi põllumajandus om.

Valitsus ei kullõ jo sukugi, midä tuu kotsilõ kõnõldas. Sitõn sausun om Eesti põllumajandus innegi olnu, a nii kehvä suhtumist olõ-i ma viil kunagi tundnu, nigu parhilla om.

Ma olnu esi hää meelega kah Tuumpääl miilt avaldaman, a arvati, et ettevõtõminõ piät olõma lihtsä ja selge, ei või palaganis minnä.

Meeleavaldusõ mõtõ om tuu, et liinainemise saasi arru, ku hull piimätuutjõdõ sais periselõ om.

Põllumiis om umalt loomult optimist, a egä päiv tiksus nii suur kahjum, et tuud taha-i vällägi üteldä.

Põlva Agro ei olõ piimäkarja vähendänü ja punnime iks vasta viimädsõ veretsilgani. Nikani ku võla üle pää kokko lõõvä.

OÜ Krootuse Agro (450 piimälehmä + 450 nuurt eläjä) juht Tammõoro Ülo:

Lugõ egä helü, mis ütles, kuis asi periselõ om. Esikusümüs, kas tuu helü pääle riigi käest ka määnegi positiivne otsus tulõ.

Ministriherr Kruuse om kõik vällä ütelnü, mis täl üteldä om olnu. Seo ministri käest ei olõ midägi luuta ja rahha riigil kah ei olõ.

Mis mullõ kõgõ inämb murõt tege: põllumihi vaihõlõ tahetas kiilu lüvvä, et mi seltskunda lahki aia – sis om lihtsämb meist jako saia. Järgmidsel aastal mass riik kooni 100 lehmä pidäjäle kats kõrda inämb toetust, kooni 400 lehmä pidäjä saava kah tukõ, a tõsõ ei saa midägi.

No mi ei olõ karja vähendänü, kaemi, mis saa aasta lõpun, ku piät är masma võla, mis väetüse ja sõõdä ostmisõs om võetu. Hädä om tuuga kah, et vili om kehvä ja hind om matal. A piät toimõ tulõma.

Nopri talo (190 piimälehmä + 430 nuurt eläjä) peremiis Niilo Tiit:

Ku Eesti riik tennü niimuudu, et masnu tõisi riikega võrdväärselt toetuisi vai sis ülepäa es mastu Euruupa Liidun põllumajandustoetuisi, sis es olnu hätä.

No parhilla omma Eesti talomehe jäetü närotsõhe olokõrda. A ku mi riik ei piä maamajandusõ elõ hoitmisõ tähtsäs, no sis tä tegegi nii, nigu tege.

Meil olõ-i inämb kellegi muu pääle luuta ku ostja pääle. A poodin om piimä hind nii matal, et tuust piimätuutjalõ umma portsu ei jakku.

Ku tuu pääle tähelepandmist juhti, sis tuu tsipakõsõ vast iks avitas.

Olõ optimist ja olõ-i umma karja vähendänü, või üteldä, et olõ «külmutanu». Looda, et edespite lät iks parõmbas ja saa piimätuutmisõ edesi arõnda.

Küsse HARJU ÜLLE

Vana pilt kõnõlõs

Avaldamada õnnõsuuv

40 aastakka tagasi pidi kooli-miis, piltmik, kalamis ja viil ütsä ammõdi pidäjä, kuulsa võrokõnõ Ivaski Albert (1906–1995) umma 70. juubõlisünnü-päivä.

Timä vana sõbõr, kirämiis Tuulingu Enn kirof Ivaskilõ tähtpääväs võrokeelidse tervitüse ja tahtsõ laskõ tuu är trükkü rajoonilchen Tõõrahva Elu.

A leheteroimõndus tsusaõ Tuulingu kirä suhvihe ja lehte lätõ tuu asõmõl Ploomi Elmo kirofõ juubõliartikli.

No otsõ muusõumi arhiivist tuu kirä vällä.

RUUSMAA ARTHUR,
Vana-Võromaa muusõummõ
päävarahoitja

Läkütüs Albert Ivaskilõ

Olt tullu Taivaskua orgõ seest ja lõpuss vällä jõudnu Haanja-maalõ.

Olt ollu, olt parhillagi viil kooli-, rahva-, rännü-, spordi-, kala-, jahi-, votu-, looduskaitõ-, rahukaitsõ-, pilli-, kõnõ-, kunsti-, kirä- ja viil muidu miis. Ehk lühüdält: üts veart miis. Om sinno jakkunu küll egä poolõ.

Jo sulgi hõbõhalli viskas hiuss, kuid aasta olõ õi viil küürütänü turja.

Iks edesi sind viinü eesti jonn ja kius ka siss, ku pidit kannatama kurja. Iks käüt sa sirgelt, pää otsan virgõ.

Nii piäpki elämä üts tõtõline võro miis, kes peret kunagi ei nälgä jätä,

kel põlvini küll omma kõik mi kalavii, päiv kalavetel rohkõmb väärt

PILT OM PERI VANA-VÕROMAA KULTUURIKUA MUUSÕUMIST

Ivaski Albert uma hää seldsilisega uibuaiän.

11. süsküku pääväl peeti vanavanõmbidõ päivä

Imeline vanaimä kellä ei kae

HARJU ÜLLE
ytle@umaleht.ee

«Latsõlats lätš edimäste klassi, neläpäävä söitsõ Tartohe, riidi tulli tagasi ja pühapäävä õdagu lätsi vahtsõst – vei tagasi pini, kelle nädälivaihtusõs hindä poolõ võtsõ,» vurist Vahtsõliina kandist Loosi küläst peri Tomsoni Viive (69) ette jupikõsõ imelise vanaimä elost.

«Egäl vabal momendil olõ latsõlatsi jaos olõman,» ütelf Viive, üts kümnest vanavanõmbast, kinkalõ minevä sügüse anti imelise vanaimä tiitli. «Kuna Võro latsõlatsõ omma joba suurõ, a Tarton omma noorõmba 7 ja 4, sis põhilidsõ ao käu ma iks sinnä. Helistedäs, vanaimä ist auto pääle ja sõit Tartohe. Ma olõ jah autoga vanaimä – maal ei saa ellä, ku autot ei olõ.»

No õkva omgi Viive jäl Tarton: tütar om tüü peräst Tainan ja latsõlatsõ vanaimä hoolõ all. «Tarto liin om mul joba selge,» kitf Viive. «Vii latsõ Elleri muusigakuuli, laulustuudiohe, sis om viil Shatë tandsutsõõr, malõklubi...»

Viivel om küländ ka ütiskundlikku tüüd (tä om neländät vuuri Vahtsõliina vallavolikogon ja juht 12. aastakka Loosi kandi külällo – UL), a latsõlatsi hoitminõ om timä süämen iks kõgõ tähtsambä kotussõ pääl.

«Ku sul om kohustus võetu, sis tulõt, läät ja jõvat!» põrof Viive vastussõs küsümüsele, kuis tä külh

kõkkõ jõud.

Latsõlatsiga mõist Viive läbi saia. Neläaastadsõlõ Loviisele lugõ tä raamatit ette.

«A säitsmeaastanõ Oliver om sääne, kelle kotsilõ üteldäs «tulõvanõ profesri,» selef vanaimä. «Timä küsüs kõik aig midägi ja vaihõpääl ma ei mõistaki vastada. Sis iks otsimi raamatust vai muialt vastust.»

Vanalimäl om hää miil, et Oliver om suur malõsõbõr – Eesti meistri uman vannusõklassin. A hädä olf tuuga kah. «Tulf jutuga, et mamma, mängimi, a ma es tunnõ nuppõgi,» kaivaš Viive. «Sis iks opaš minno, a ma kai televiisori poolõ... Ku imä tulf, sis Oliver kaivaš är, et mamma sukugi es mängi, mugu kai televiisorit! A vanaesä Mäesalu Arvo om kah Eesti meistri malõn ja ku Oliver perämäne kõrd timäga mängse, sis viiki!»

Ku malõopmisõlõ aja Viive sõra vasta, sis laul tä ütlen latsiga hää meelega. Tarto latsõlatsõ käävä jo muusigakoolin ja laulustuudion, Oliver jõud viil korpallit kah mängi. Viive kitt ka toisi latsõlatsi, kellel mitmõ aša vasta huvvi om.

Et Viive om vällõopnu kokk-kondiitri, sis omma latsõlatsõ timä käest ka söögitegemise nippe urnu. «Pojatütär Karina iks helisf ja küsse, a nüüt om tä esi joba väega hää kokk,» kitf Viive. «Tõnõ vanaimä om kah kokk ja Karina ütelf, et om vanaimmi käest söögimeistri geeni üle võtnu.»

Tujonõstja vanaimä

«Oi, tuu om rassõ!» ütelf Viive tuu kotsilõ, kuis vanaimä latsõlatsõ halva tujo jäl hääs saa. «Ku om suur kius, sis läät aigo. No iks kallistat ja kõnõlõt, a tõnõkõrd ei avida tuu kah. Sis tulõ laskõ latsõl lihtsälõ olla:

PILT ERÄKOGOST

Tomsoni Viive ütlen latsi ja latsõlatsiga.

las kiusas õnnõgi, külh tuu üle lätt.»

Määne om olnu kõgõ keerolidsõmb lugõ? «Säitsmeaastanõ olf tahvliarvutin. A ku tä kavva om, lätt närvilidses,» selef Viive. «Lats olf mul maal ja õtak joba käen. Panni sis arvudi är, a lats lätš väega hindäst vällä, rüükse. Tütär ütelf, et kallista. Es avida. Sis lihtsälõ uutsõ, nikani ku maaha rahusi.»

Viive om esi nii häätujolinõ ja truksa, et latsil lätt peräkõrd iks tujo hääs. Ja latsõ kullõsõ vannaimmä. «Väega harva, ku ma kuõmbat sõnna ütelf. Püvvä iks hääga läbi saia,» selef Viive.

Latsõlatsi tõmbas maalõ

Ku mamma Tartohe sõit, sis om latsi edimäne küsümüs:

kuis Bosse eläs? Tuu om maa-pini. «Suur labrador – oi tuud kallistõdas ja tuu pääl oltas, ku latsõ maal omma,» muheli Viive ja ütelf, et latsõ püüdvä tälle mugu eläjit mano sokuta. «Vahtsõliina laada pääl kävven olf näil selge, et mammal om kikast vaia, Võro liina päivil olf kassipoigõga sama jutt.»

No Viive om kimmäs naanõ ja sändse jutu pääle pomes ei lää. A latsõlatsi hoit tä uman koton väega hää meelega – sääl ei nakka latsil kunagi ikäv.

«Suvõl olli kõgõ vällän, sulisti lumbin, häste pallo kävemi mõtsan seenen ja marjo korjanan,» kitf Viive. «Oliver ütelf: mina olõ maamiis, ma ei lää liina!»

No maalõ elämä minemine

perren siski arotusõ all ei olõ. «Suvõkoto tahtva külh maalõ saia, a kuna tuu tulõ, tuud ei tiia,» ütelf Viive.

Viive tutva jõudva tälle viil tähtpääväs õnnõ suuvi – 22. süskükuul tulõ tegüsäl vanalimäl 70 aasta juubõl.

Viive tütar Mäesalu Terje:

«Imäga om hää olla, selle et timäga kuun saami uma õigõ olõmisõ vabas laskõ. Tä lupa egälütel olla sääne, nigu tä om. Oliver olf kolmõaastanõ, ku mamma tedä haigusõ aigu hoitsõ. Ku tä olf joba nääl aigu mammaga olnu, tekk Oliver kõrraga terrassiussõ vallalõ ja ütelf: «Mamma, sa võit no är kodo minnä!» Tõsõ olõssi är süändünü, a mu imä naas naarma. Oliverilõ miildüs väega

Anna teedä imelisest vanavanõmbast!

Nikani ku 1. rehekuu pääväni (1.10.2016) saa teedä anda tublist vanastimäst vai vanastesäst, kiä om väärt imelise vanavanõmba tiitlit.

«Kandidaatõ või üles säädi egäüts, a hää olõssi tuud tetä läbi uma liina- vai valla-valitsusõ,» kuts ettevõtmisõ kõrraldaja, vanno inemisi keskusõ juht Hankewitzi Heino. «Imelises vanavanõmbas valimisõ man om tuu kah tähtsä, et inemine olõssi päält latsõlatsi hoitmisõ uman kogokunnan teküs toimõndaja, ja tuud teedüst mõist umavalitsus kõgõ parõmbalõ mano panda.»

Imelise vanavanõmba tiitliga om tunnustõt joba 102 inemist, egä aasta antas vällä kümmekund tiitlit.

UL

mammaga mõtsu pite roita, selle et mamma mõist mõtsast pallo kõnõlda. Teno mammalõ om poisist saanu suur luudusõsõbõr ja -avvustaja.

Loviise kilkas kõgõ, ku mamma tulõ: «Minu mammakene!» Lätt tälle õkva kaissu ja lüü mõnust nurru.

Grette-Ly hindas vanaimä lahkust ja häädüst. Ja mu miis om ütelnü, et ämm om tälle nigu tõnõ imä.»

Tomsoni Viive latsõ ja latsõlatsõ:

Poig Tiit (47) – Kevin (24), Karina (22)

Tütär Terje (42) – Grette-Ly (13), Oliver (7), Loviise (4)

Tütär Tiina (39) – Johan (19), Simon (11)

Kiä om Vana-Võromaa seenekuning?

HARJU ÜLLE
ytle@umaleht.ee

Vana-Võromaa seenekuningalõ saa-i seo leheluuga kruuni pähä panda, no kõva kandidaadid omma vällä paku külh.

«Mäki pääl kõomõts, kai, et puhas kõllanõ väli – säält sai sada killo kikkasiini,» kitf Ravva Kalju (59) Karula kihlkunnast Apja küläst poolõtõsõ nädäli tagost trehvämist. Kalju naanõ Eha (65) om kokkoostu vidänü 116,8 kg pääväsaagi.

«Ei tiia, kas mi iks olõmi rekorditegijä. Kuulsõ kokkoostja käest, et ütš olf toonu kõrraga 200 euro iist kikkasiini, a no ei tiia, kas tä koras nuu iks üte pääväga...» jäi Kalju kahtlõma.

Kaljul-Ehal om mõlõmbal uma märkmik, kohe kõfatu seenekilo kirja pantas. Tuu perrä nä tiidvä, et omma seo suvi Karula mõtsu seest vällä toonu päält poolõ tonni siini.

«Sõidami autoga mõtsa ja sis kumbki lätt umma kanti,» selef Kalju. «Ku pangi täüs

saava, panõmi auto pääle ja läämi vahtsidõ pangõga mõtsa. Käümi egä päiv, nii kolm tunni jutti.»

Seod sceneaastat pidä Ravva-pere keskmädses. «Aoluu scene-rekord om 200 killo pääväga, viis aastat tagasi,» selef Kalju. Scenevana om Kalju joba Vinne aost, ku tä olf mõtsavaht.

Päält kikkasiini korjasõ Ravva toisi siini, midä kah keedetült kokko ostõtas: paloseene, kõovaaliku, tõmmuriisika. «Haavariisikakilost saa katsurot,» ütelf Eha ja kitf, et tutva Valga kokkoostja Raivo võtt seene õkva näide

Seenekorv saa parhilla kõigil täüs.

tiiristist pääle.

Seeneraha kulus ärelämise pääle. «Mille minnä vallast abirahha küsümä, ku raha om mõtsan olõman,» ütelf Kalju.

Seenerahast ostõtas massinalõ juppõ ja talvõs söögitagavara: tsukrut, kohvi, õlli... Midä är ei müüdä, süü suur pere är. Ehal om katõssa last ja 11 latsõlast.

Paar tunnisi, et konkurent om näil kah: lätläse, Valga veneläse ja mustlasõ.

Tõsõ kõva scenekorjaja astva kah kundsä pääle. Antsla miis Reiliku Mati (66) rehkenf, et om timahava kõfanu nii 350 killo kikkasiini. «Päävärekorv om 42 killo, rekord-mõtsaretk olf kümme tunni,» selef miis.

Kuis pensionär jõud nii kavva mõtsa pite roita? «A ma olõ inneskine Võromaa meistri juuskmisõn,» selef Mati asja.

«Siini om paiguldõ häste, no inemisi käü kah mõtsan pallo,» hinnaš Mati. «No scene omma asukotust vahe-

tanu – kost minevä aasta sai kümme killo, korssi no viis siint.» Esi tä siini ei süü, õnnõ sirmiku praat är.

24aastadsõ staažiga Navi külä seenehai Otsa Kallõv (54) ütelf, et ei olõ nii hää sceneaastat nännüki.

«Kõik kõnõlõsõ, et seene kasusõ sändse kotussõ pääl, kon kunagi ei olõ olnu,» kõnõlf tä. «Korssi Leevi kandin 6,5 tunniga 31,5 killo siini. Tuu või olla elo rekord.» Suvõga om Kallõv kõfanu päält poolõ tonni kikkasiini.

Et kokkoostun mastas kikkaseene kilost 1.30–1.50, sis püüd Kallõv esi siini Võro liina pääl 3 euroga maaha müvvä, a äri väega häste ei lää. «Talinan mõi 20 killo 5eurodsõ hinnaga, a rohkõmb ei olõs länü kah,» tunnisi miis.

Antsla kandi siini kokkoostja Tarendi Tarmo ütelf, et sceneaastak om tõtõst hää ja timahavadsõ päävärekorvdi tõi ütš Valtina kandist peri inemine: 76 killo kikkasiini.

«A marju ei olõ tuu iist sukugi, ei palokit ega kurõmarju kah,» kaivaš kokkoostja.

HARJU ÜLLE PILT

Perekund Raud sääd Karula mõtsu sisse siinde minemä.

